

Foto: Arne Åsen

Kulturhistoriker og arkeolog Sjur Harby er innehaver av Disen Kolonial, hvor han jobber med kulturarvrelaterte spørsmål og rådgivning. I denne spalten deler han sine tanker og meninger om aktuelle saker innen kulturarv og bygningsvern. www.disenkolonial.no

Hemmeligheten

Detalj av «Runddansen». Tekstil vevet av søstrene Ida og Johanna Sahlström, 1906. Foto: Agneta Fjæstad Nordmark

En gang var det kunstnere som satte Arvika og Värmland på verdenskartet. Har vi noe å lære?

Liksom den unikt vakre textilen som omsveper denna bok, representerer Rackstad konstnærskoloni kunst og musikk, humor og innovasjon og ikke minst djup tanke, skriver Agneta Fjæstad Nordmark. Nylig utkom hennes bok *Rackstad-Dansen. En studie om en kreativ grupp*.

I seg selv er fenomenet langt fra enestående. Ved forrige århundreskifte forlot kunstnere over hele den vestlige verden overfylte, skitne og støyende byer til fordel for landlivets rene og enkle gleder. Her hjemme slo Theodor Kittelsen seg ned i Sigdal, Christian Skredsvig i Eggedal og Nikolai Astrup i Jølster. En mer urban versjon finner vi på Lysaker utenfor Oslo der Gerhard Munthe og Erik Werenskiöld i

årene etter 1900 bygget seg romslige villaer i passe avstand fra byen. Den såkalte Lysakerkretsen omfattet så vel forfattere og kunstnere som vitenskapsfolk.

Rackstad-Dansen handler ikke bare om en gruppe nasjonalromantikere som en kort periode skapte stemningsbilder med interiører, mennesker og landskap. Med ideer fra Paris, Stockholm og Göteborg etablerte de et miljø og et arbeidsfellesskap som formga, produserte og distribuerte varer til hele Sverige. Kunstnerkolonien representerte en egen samfunnsorden som ivaretok den enkelte, men som utad fremsto som enhetlig. Politisk hadde interessen for sosialismen og arbeidernes kår våknet i siste halvdel av 1800-tallet, og det er symptomatisk at det nettopp var her

blant kunstnerne at kvinner ble rekruttert inn i tradisjonelle mannsyrker. Slik hadde det seg at Ester Elise Andersson Håål Morell, eller «Koppar-Lisa», fant veien inn i Petter på Myras smie. Også teosofien med sin reinkarnasjonslære og evolusjonisme vant tilhengere blant kunstnerne rundt innsjøen Racken.

Viktig i vår sammenheng er det imidlertid at Rackstadkolonien også trakk til seg håndverkere som bygget videre på det et blomstrende næringsliv allerede hadde skapt i Arvika. Derfor ble ikke den lokale leiren bare til endeløse stabler av hvite kakkelovner, men ga også keramikere som Riborg Bövring og Hilma Persson-Hjelm et levebrød. Smedene bygget videre på tradisjonene fra jernbrukene i trakten og

Stockholm Stadshus ville neppe ha vært det samme uten Karl Magnussons vindfløy og Ragnar Pettersson Myrsmødens tårnpryd, Tre Kronor.

Strengt tatt er kunstnerhjem en egen sjanger. Det bor og bodde et opprør i dem som strekker seg utover alminnelig smak og behag. Med færre konvensjoner oppnådde deres uformelle interiører, deres fargeglede og betoning av det nasjonale raskt gjenklang hos et bredere publikum. Der industrialismen tidligere hadde fylt mangen en stue med tunge møbler, plysj og pongponger, portierer og viftepalmer, nådde nå ideen om lys og luft, husflid og lokal forankring frem. Det folkelige ble satt opp mot det akademisk borgerlige, og trolig hadde tidligere riksantikvar Harry Fett mange med seg da han i 1909 skrev følgende: «Jeg tror en gammel bygdesnekker i det 18de aarhundrede stod kulturelt høiere end mangen en forlæst filolog i vor tid, og en indisk danserinde kan gaa foran

mangen en kvindelig præceterist, fordi begge, snekkeren og danserinden, i langt høiere grad end skolemesteren og guvernanten maa forutsættes at eie kulturens adelsmærke: skjønhetsansen.»

Rackstadkolonien representerer en annen historie, en alternativ måte å tenke på, en annen innfallsvinkel og et korrektiv til vår tids altoverskyggende fokus: næringsutvikling og sysselsetting. Den handlet ikke om millioner av offentlige kroner som ble sluset inn i luftige og politisk korrekte prosjekter. Det lå ikke endeløse utredninger i bunn og det fantes ikke topptunge byråkratier som måtte nødes og pleies. Til alt hell var de forskånet for verdiskapingsprogrammer som skulle «bidra til at kulturminner og kulturmiljøer blir tatt i bruk i utviklingen av lokalsamfunn og næringsliv». I deres sted fantes det frihets-søkende mennesker med ideer og kunnskap, evner og uegennytte som tok de gamle husene i bruk. Kunstnerne i Rack-

stad sa «vi» og ikke «jeg». Det var folk med ydmykhet for lokal kunnskap og erfaring. Det var mennesker som ikke måtte overtales til å se verdien i tradisjonelt håndverk, men som i stedet tilpasset det til en ny tid. Slik Carl og Karin Larsson formet sitt hjem i Sundborn og på denne måten påvirket både innredning og håndverk i Sverige. Slik satte kunstnerne rundt Racken et varig avtrykk i Arvika.

«Medlemmarna i Rackstadkolonien rådfrågade varandre om gemensama utställningar, om at skicka iväg arbeten till utställningar, diverse konsthandverksbeslut eller kring de många påhitt som alla jobbade på. De gav varandra stöd och styrcka där önskan fanns om det», skriver Agneta Fjæstad Nordmark mot slutten av boken.

Og det er det som var hemmeligheten.

Skjønner du?

Fagskoleutdanningen Historiske grøntanlegg gir kompetanse innen forvaltning, bevaring, drift og skjøtsel av historiske grøntanlegg, samt innen restaurering, rekonstruksjon eller fornyelse av gamle anlegg.

Les om utdanningen på vår hjemmeside www.vea-fs.no

Vi skaper gledesspredere | ♥ | 🌿 | 🌱 | www.vea-fs.no

vea

Statens fagskole for gartnere og blomsterdekoratører